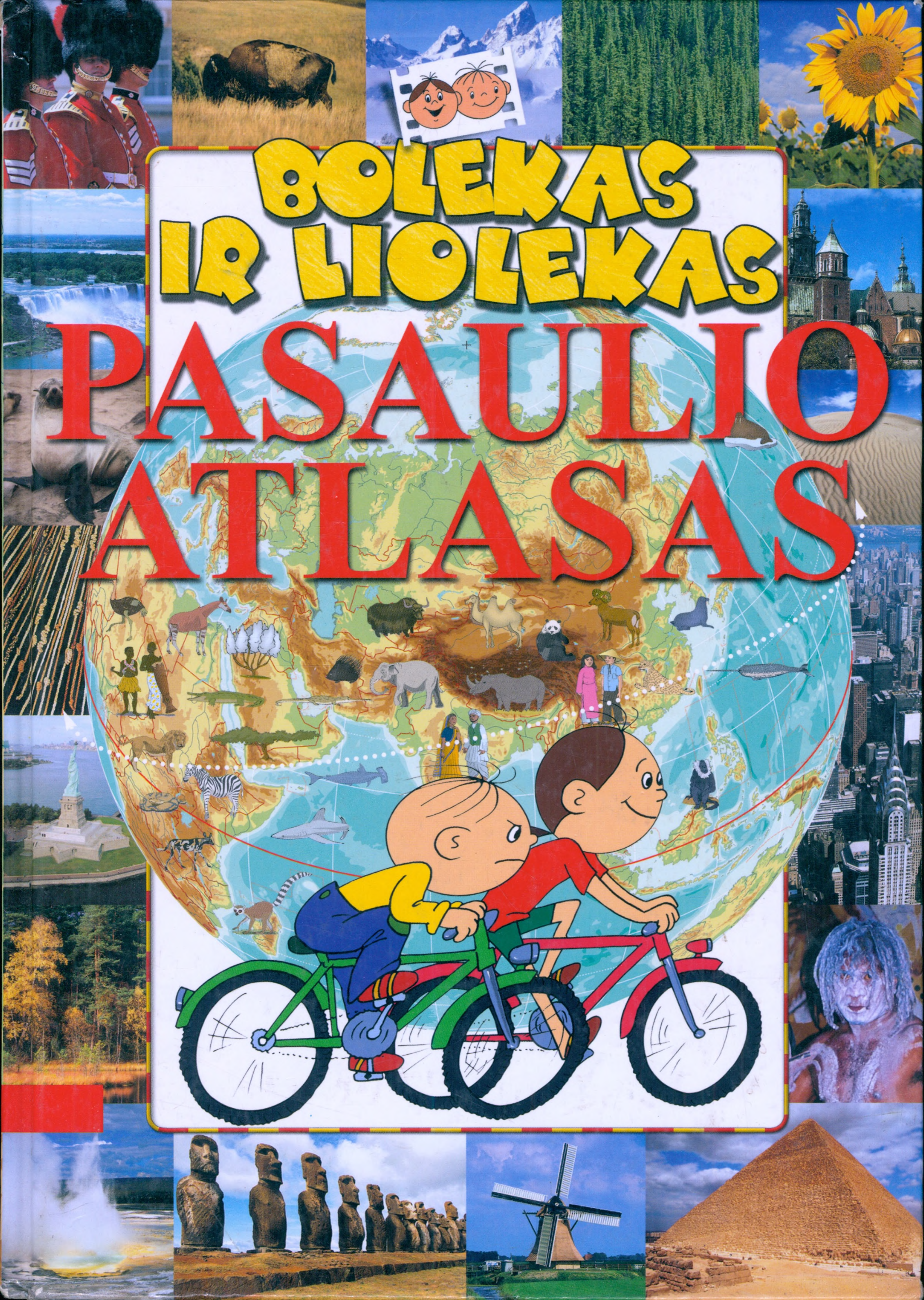
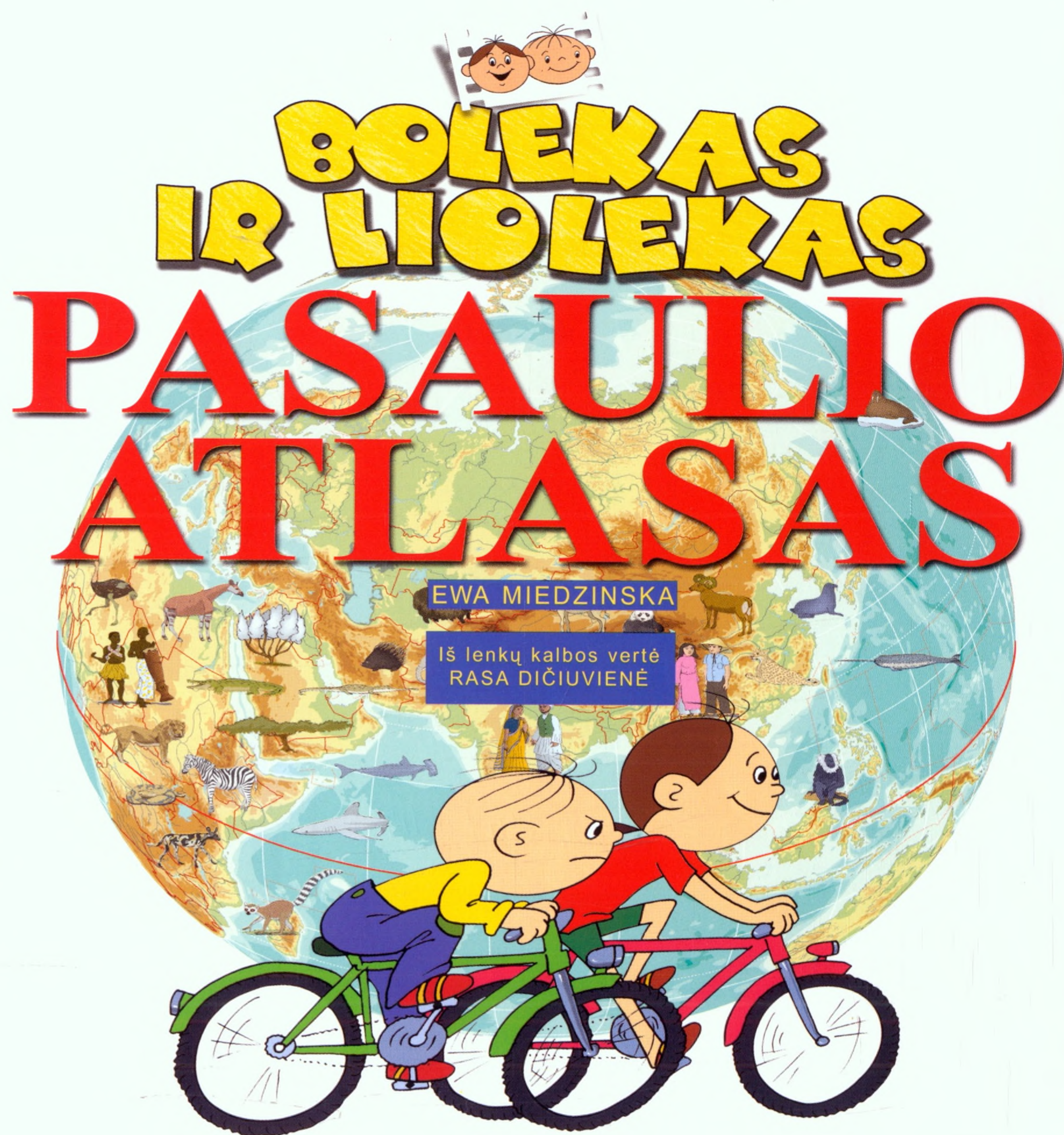

BOLEKAS IR LIOLEKAS
PASAULIO ATLASAS

*mūsų **knyga***

2002

ISBN 9986-617-64-2

KAS YRA ŽEMĖLAPIS?

Sveiki, vaikai! Tai mes – Bolekas, Liolekas ir Tolia. Norime pakviesti jus į nuostabią ekskursiją aplink pasaulį. Iš savo kelionių mes atsivežėme daug įdomybių, kurias aprašėme šiame atlase.

Atlasas – tai žemėlapių rinkinys. Žemėlapių dėka galime pasitikrinti, kur yra kalnai, miškai, vandenynai ar dykumos. Žemėlapiuose viskas vaizduojama įvairiais simboliais, spalvomis ir linijomis, kurie paaiškinami **legendoje**.

LEGENDA

- šalies sostinė
- siena
- viršukalnė
- ežeras
- upė

Pavyzdžiui, mastelis 1:30 000 000 (skaityk: vienas prie 30 milijonų) reiškia, kad 1 centimetras žemėlapyje atitinka 300 kilometrų tikrovėje.

Gaublys.

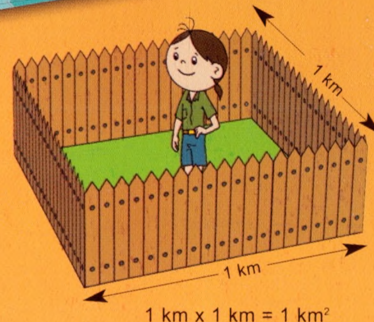
Žemėlapiuose įprasti žemynų, ežerų ir kitų Žemės dalių dydžiai yra sumažinti šimtus tūkstančių kartų. **Mastelis** rodo, kiek kilometrų tikrovėje atitinka vieną centimetrą žemėlapyje. Tikriausiai jau žinote, kad mūsų planeta yra apvali ir todėl vadinama žemės rutuliu. **Gaublys** – tai Žemės modelis.

Mūsų atlase pamatysite dviejų tipų žemėlapius: **fizinius**, kuriuose pažymėti kalnai, aukštumos, žemumos, vandenynai, jūros, upės ir ežerai bei **politinius**, kuriuose pavaizduotos valstybės.

Šiame atlase naudosime daug sutrumpinimų. Pasistenk juos įsiminti.

Apie **centimetrus, metrus** ir **kilometrus** kalbame tada kai matuojame **ilgį**, pavyzdžiui, tvoros ilgį. **Kvadratiniai kilometrai** rodo, kokio dydžio **plotą** užima, pavyzdžiui, sodas. Kalnų aukštis nurodomas **metrais virš jūros lygio**.

1 km x 1 km = 1 km²

cm – centimetras

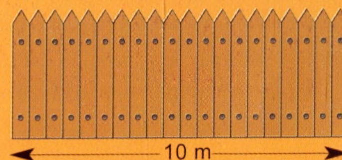
m – metras

km – kilometras

km² – kvadratinis kilometras

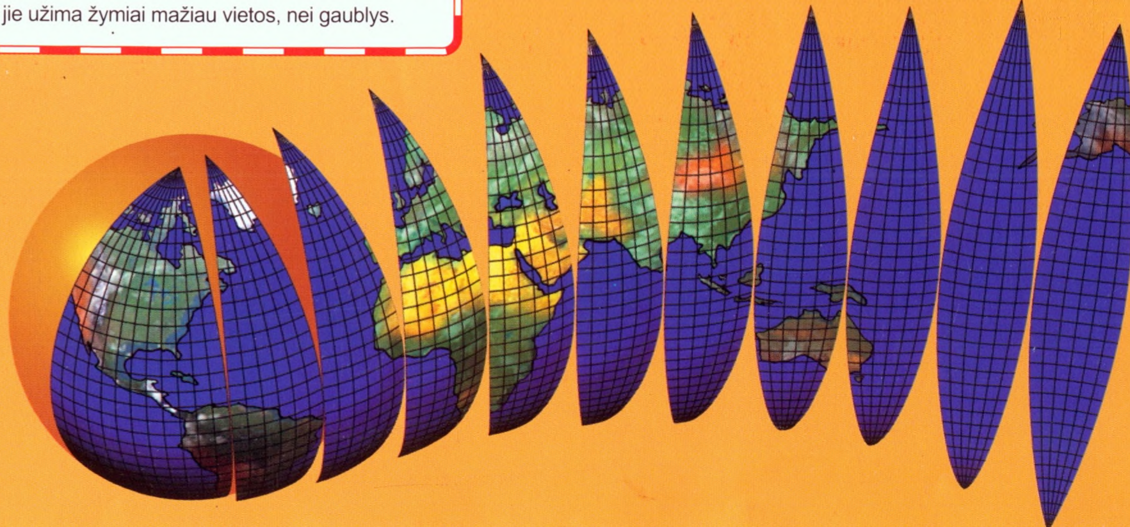
m virš j. l. – metrai virš jūros lygio

AR ŽINOTE, KAD...

Pasaulio žemėlapis – tai tartum nuimtas nuo gaublio, ištemptas, pataisytas ir priklijuotas prie popieriaus lakšto rūbas. Žemėlapiais daug patogiau naudotis ir jie užima žymiai mažiau vietos, nei gaublys.

PASAULIO KRYPTYS,
LAIKO IR KLIMATINĖS JUOSTOS

Busolė.

Skiriamos keturias pasaulio kryptys: šiaurė, pietūs, rytai ir vakarai. Žemėlapiuose jos atitinkamai žymimos didžiosiomis pasaulio dalių pavadinimų anglų kalba raidėmis:

N – šiaurė (NORTH)

W – vakarai (WEST)

E – rytai (EAST)

Pasaulio krypčių atžymos padeda lengviau susiorientuoti žemėlapyje.
Jei žinome, kad Vokietija yra į vakarus nuo Lenkijos, tai žemėlapyje Vokietijos ieškosime kairėje nuo Lenkijos pusėje.

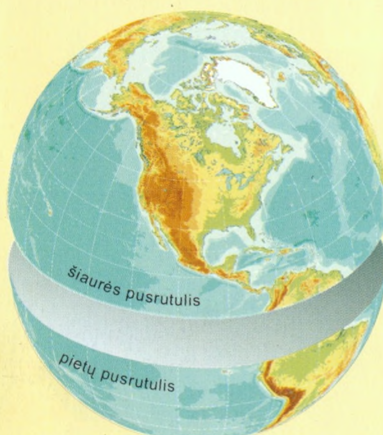
Žemėlapiuose visada šiaurė būna viršuje, pietūs – apačioje, vakarai – kairėje, o rytai – dešinėje pusėje.

S – pietūs (SOUTH)

AR ŽINOTE, KAD...

Sutartinė linija vadinama **pusiauju** (kitaip: **nulinė lygiagretė**), einanti per žemės rutulio vidurį, dalina mūsų planetą į šiaurės ir pietų pusrutulius.
Sutartinė linija vadinama **nuliniu dienovidiniu**, dalina Žemę į vakarų ir rytų pusrutulius.

Pasaulis yra padalintas į laiko juostas. Tą pačią sekundę kai kuriose Žemės vietose yra rytas, kitose – vakaras, o dar kitose – naktis arba diena. Taip yra todėl, kad Žemė yra beveik rutulio formos ir sukasi aplink savo ašį. Saulė apšviečia arba vieną arba kitą Žemės rutulio pusę, todėl kai vienoje pusėje būna diena, kitoje – naktis. Pilnai aplink savo ašį Žemė apsisuka per 24 valandas, kitaip sakant, per parą. Žemėlapyje laiko juostos žymimos sutartinėmis linijomis.

Dabar mes jums parodysime, kaip vyksta šis reiškinys. Bolekas suka gaublį, tai yra, Žemę, o Liolekas šviečia žibintuvėliu, vaizduodamas Saulę.

Įvairiose Žemės rutulio vietose vyrauja skirtingas klimatas. Taip yra todėl, kad Saulės spinduliai į Žemės paviršių krenta netolygiai. Ties pusiauju Saulės spinduliai į Žemės paviršių krenta beveik stačiu kampu, todėl ten labai karšta. Kuo toliau nuo pusiaujo, tuo mažesniu kampu saulės spinduliai apšviečia žemės paviršių ir tuo žemesnė ten būna temperatūra.

ŽEMYNAI

Mūsų planetoje yra septyni žemynai:

- EUROPA
- AZIJA
- AFRIKA
- ŠIAURĖS AMERIKA
- PIETŲ AMERIKA
- AUSTRALIJA
- ANTARKTIDA

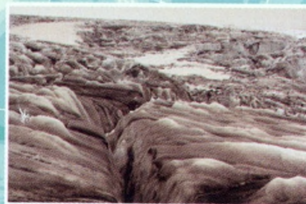
Europa ir Azija sudaro pasaulio dalį vadinamą **Eurazija.**

Dykumos – labai sausi ir smėlingi plotai, kuriuose beveik nėra augmenijos.

AR ŽINOTE, KAD...

Žemynas – tai milžiniškas sausumos masyvas, kurio plotas užima keletą milijonų kvadratinių metrų ir yra apsuptas jūrų ir vandenynų. Europą nuo Azijos skiria sutartinė riba, einanti per Uralo kalnus.

Arkties dykumos – tai plotai, kuriuose dėl labai atšiauraus klimato nėra augmenijos.

PATS...

Didžiausias yra **AZIJOS** žemynas (apie 44 000 000 km²), didesne dalimi išsidėstęs rytų pusrutulyje.

Didžiausias yra **RAMUSIS VANDENYNAS** dar vadinamas **DIDŽIUOJU** (176 600 000 km²), skalaujantis Aziją, Australiją ir Šiaurės bei Pietų Ameriką.

Aukščiausia pasaulio viršukalnė – **EVERESTAS** (8848 m) yra Azijoje.

Ilgiausia pasaulyje upė yra **NILAS**, tekanti Afrikoje (6670 km). Kai kurių keliautojų nuomone ilgiausia pasaulyje upė yra Amazonė, kurios ilgis drauge su ištakom ir Apurimac upe – 7400 km.

Didžiausias ežeras – **KASPIJOS JŪRA** (371 800 km²), esanti Azijoje.

Didžiausia sala – **GRENLANDIJA** (2175600 km²), skalaujama Arkties vandenyno.

Didžiausia dykuma – **SACHARA** (per 7 000 000 km²) yra Afrikoje.

Aukščiausias krioklys – **ANCHELIO** (997 m), esantis Pietų Amerikoje.

Viduržemio jūros augmenija – tai visžalių lapuočių miškai, krūmai ir žemaūgiai medžiai.

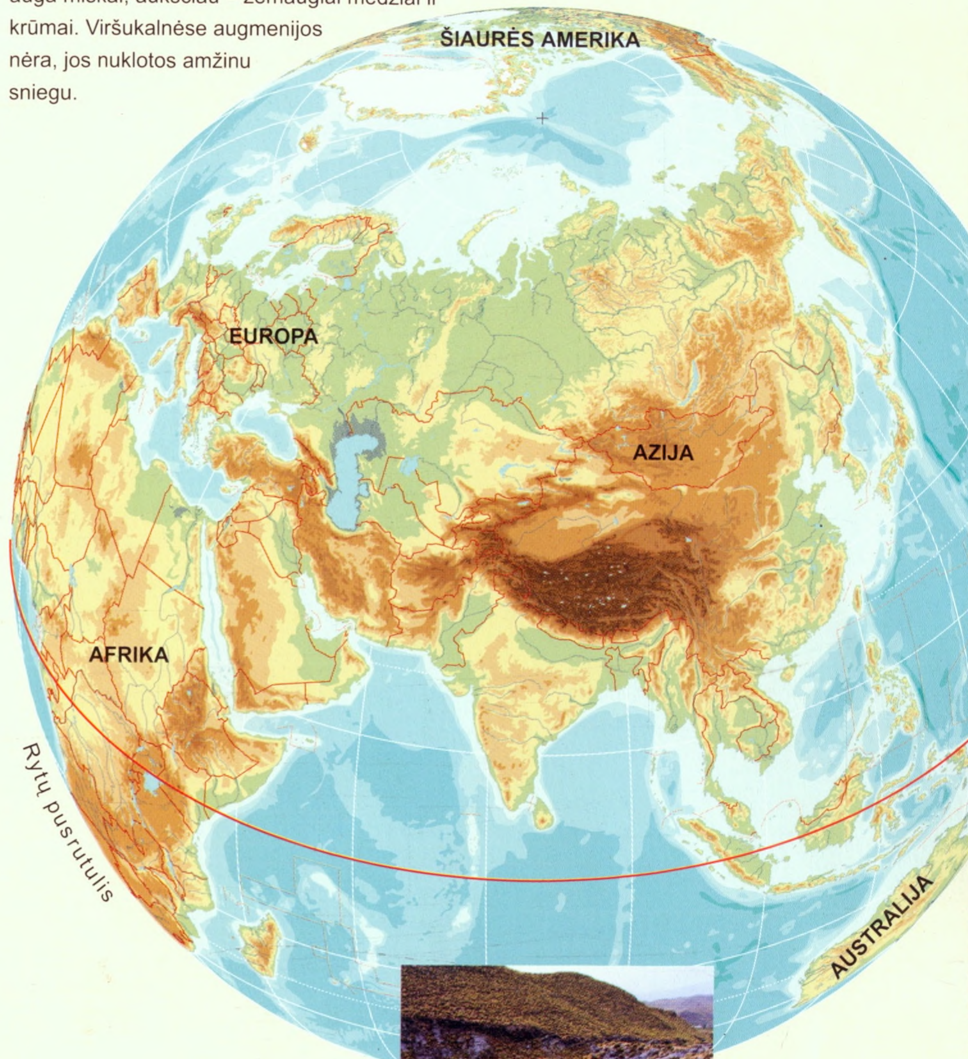

Tundra – skurdžios augmenijos juosta be medžių.

Kelionių metu mums teko susidurti su įvairaus klimato sąlygomis, pamatyti įvairios augmenijos. Kai buvo labai šalta, teko rengtis eskimų kailiais. Tačiau kartais užtekdavo ir maudymosi kelnaičių. Keliavome per miškus, žolynus, smėlynus, dykumas ir ledynus. Buvome įkopę aukštai į kalnus, plaukėme per vandenynus. Vaizdai, kuriuos nufotografavome, padės jums pažinti milžinišką mūsų planetos gamtos įvairovę.

Kalnų augmenija išsidėsčiusi aukštais. Žemiausiai auga miškai, aukščiau – žemaūgiai medžiai ir krūmai. Viršukalnėse augmenijos nėra, jos nuklotos amžinu sniegu.

Tropikų miškai – karšti ir drėgni pusiaujo miškai vadinami džiunglėmis.

Lapuočių miškai – medžiai numetantys lapus žiemai.

Stepės – žolynais apaugę plotai.

Savana – teritorijos, apaugusios žolynais pramaišiui su krūmais ir žemaūgiais medžiais.

Spygliuočių miškai – amžinai žaliuojančių medžių plotai.

PASAULIO VALSTYBĖS

Šiuo metu mūsų planetoje yra apie 200 valstybių. Viena nuo kitos jos skiriasi valstybine santvarka, gyventojų vartojama kalba ir išpažįstama religija. Kai kuriose šalyse klimatas yra švelnus, palankus gyvūnams ir augalams. Kitose – atšiaurus arba labai permainingas.

Žemės gyventojų odos spalva ne vienoda. Skiriami baltaodžiai, geltonodžiai ir juodaodžiai žmonės.

Grenlandija (DANIJA)

Aliaska (JAV)

KANADA

RAMUSIS VANDENYNAS

JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS

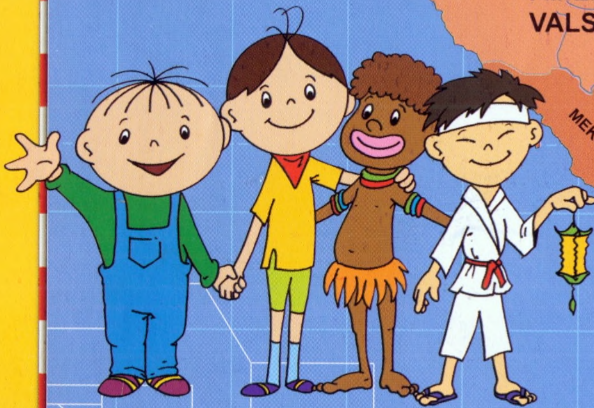
MEKSIKA

BAHAMOS
KUBA
DOMINIKOS RESPUBLIKA
BELIZAS
JAMAIKA
GVATEMALA
HONDŪRAS
SALVADORAS
NIKARAGVA
KOSTA RIKA
PANAMA
VENESUELA
KOLUMBIJA
GAJANA
SURINAMAS
GAJANA Pr.
EKVADORAS
BRAZILIJA
PERU
BOLIVIJA
PARAGVAJUS
ČILĖ
ARGENTINA
URUGVAJUS

RAMUSIS VANDENYNAS

ISLANDIJA
NORVEGIJA
DIDŽIOJI BRITANIJA
DANIJA
ISLANDIJA
NYDERLANDAI
PRANCŪZIJA
ITALIJA
PORTUGALIJA
ISPANIJA
TUNISAS
MAROKAS
ALŽYRAS
VAKARŲ SACHARA
MAURITANIJA
MALIS
NIGERIS
SENEGALAS
GVINĖJA
BURKINA FASAS
NIGERIJA
SIERA LEONĖ
LIBERIJA
DRAMBLIO KAULO KRANTAS
GANA
BENINAS
GABONAS

A N T

AR ŽINOTE, KAD...

Valstybė – tai politinė organizacija, turinti savo teritoriją, kurią riboja sienos. Kiekvienoje valstybėje veikia savi įstatymai, kurių privalo laikytis visi jos gyventojai.

Vasilijaus Palaimintojo cerkvė Rusijos Federacijos sostinėje Maskvoje.

PATI...

Didžiausia pasaulio valstybė – **RUSIJOS FEDERACIJA** (17 075 400 km²).
Pati mažiausia valstybė – **VATIKANAS** (0,44 km²).

RUSIJOS FEDERACIJA

KAZACHSTANAS

MONGOLIJA

KINIJA

JAPONIJA

INDIJA

MALAIZIJA

INDONEZIJA

INDIJOS VANDENYNAS

RAMUSIS VANDENYNAS

AUSTRALIJA

ANTARKTIDA

SUOMIJA

ESTIJA

LATVIJA

LIETUVA

BALTARUSIJA

LENKIJA

UKRAINA

MOLDOVA

VENGRIJA

RUMUNIJA

BULGARIJA

GRAIKIJA

TURKIJA

SIRIJA

IRAKAS

IRANAS

AFGANISTANAS

PAKISTANAS

SAUDO ARABIJA

JEMENAS

OMANAS

LIBIJA

EGIPTAS

ČADAS

SUDANAS

ERITRĖJA

ETIOPIJA

SOMALIS

KENIJA

TANZANIJA

ZAMBIJA

MOZAMBIKAS

PIETŲ AFRIKOS RESPUBLIKA

MADAGASKARAS

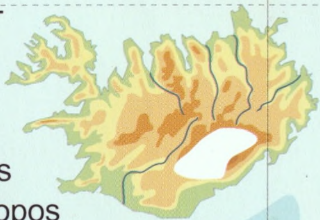
NAUJOJI ZELANDIJA

Šv. Petro bazilika ir aikštė Vatikane.

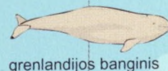
EUROPA

Gamta Europoje yra labai įvairi ir skirtinga. Čia yra lapuočių ir mišrių miškų, viržynais apaugusių vietovių, stepių, dykumų. Europos teritorijoje yra plotų, kur vyrauja taiga – spygliuočių miškai su pelkėmis ir durpynais, o atšiauraus šiaurės klimato zonoje driekiasi bemiškiai tundros plotai. Natūrali Europos augmenija didele dalimi pakito dėl žmogaus veiklos. Iškirsti didžiuliai miškų plotai, kurie vėliau paversti dirbamais laukais ir pievomis. Pastatyta daug miestų, kuriuose sparčiai vystosi pramonė. Dėl to daug augalų ir gyvūnų rūšių išnyko. Dabar retų gyvūnų ekzemplioriai yra saugomi ir gyvena gamtiniuose rezervatuose arba nacionaliniuose parkuose.

Mišrus miškas.

grenlandijos banginis

vilkas

grenlandijos ruonis

finvalas

ŠIAURĖS JŪRA

ATLANTO VANDENYNAS

Magotas – vienintelė beždžionių rūšis sutinkama Europoje (Gibraltare).

pilkasis kiškis

lauko pelė

pilkoji kurapka

švilpikas

ąžuolas

Reinas

Elbė

salamandra

didysis apuokas

stirna

ALPĖS

lapė

alyvmedis

PIRĖNAI

pelikanas

kamštinis ąžuolas

magotas

vilkas

Korsika

muflonas

kiparisas

pilkasis ruonis

VIDURŽEMIO JŪRA

Stepė

PATI...

Didžiausia valstybė – **RUSIJOS FEDERACIJA** (europinė dalis sudaro 3 955 818 km²).
Mažiausia valstybė – **VATIKANAS** (0.44 km²).
Aukščiausia viršukalnė – **MONBLANAS** (4807 m).
Ilgiausia upė – **VOLGA** (3531 km).
Didžiausias ežeras – **LADOGOS** (18 100 km²).
Didžiausia sala – **DIDŽIOJI BRITANIJA** (218 800 km²).

BARENCO JŪRA
baltoji pelėda
ernis
kėnis
lemingas
baltasis tetervinas
vilkas
BALTOJI JŪRA
šiaurinis elnias
Botnijos įlanka
poliarinė lapė
briedis
eglė
Dvina
Onegos ežeras
Ladogos ežeras
baltasis kiškis
Suomių įlanka
lūšis
voverė
BALTIJOS JŪRA
pušis
rudasis lokys
URALO
kurtinys
beržas
Nemunas
taurusis elnias
bebras
Volga
tetervinas
šernas
gandras
stumbras
ąžuolas
miškinė katė
žiurkėnas
erelis
KARPATAI
Dniestras
Bugas
Dnieperas
džeiranas
staras
barsukas
ūdra
AZOVO JŪRA
ožiaragis
kukutis
JUODOJI JŪRA
bukas
kalnų ožys
EGĖJO JŪRA
JONIJOS JŪRA
mėlynasis ryklys
delfinas

AR ŽINOTE, KAD...

Nacionaliniai parkai ir gamtos rezervatai – tai plotai, kuriuose esama retų ir vertingų augalų bei gyvūnų. Jie yra saugomi įstatymų, o tai reiškia, kad tose teritorijose yra draudžiama medžioti, kirsti medžius ir naikinti kitus augalus. Važinėti ir vaikščioti ten galima tik nurodytais keliais ir takais.

Viržynas

ŠIAURĖS EUROPA

> ## AR ŽINOTE, KAD...
> **Sala** – tai žemės dalis, iš visų pusių apsupta vandens. Grupė salų, esančių netoli viena kitos ir sudarančių tam tikrą vientisumą vadinama **archipelagu**.

NORVEGIJOS JŪRA

ISLANDIJA – tai sala. Įdomu, kad čia, labai atšiauriame klimate yra daugybė geizerių – karštųjų versmių, kurios reguliariai kas tam tikrą laiką staigiai išmeta vandenį ir jo garus.

Geizeriai

Biskajaus įlanka

ANDORA

ISPANIJA

Gibraltaro sąs.

Kelio ženklas: „Atsargiai, trolis!“

Kelio ženklas: „Atsargiai, Kalėdų senelis!“

NORVEGIJOJE galima sutikti keistų kelio ženklų, įspėjančių, pavyzdžiui, kad reikia saugotis trolių. Skandinavai nuo seno tiki, kad troliai gyvena kalnų olose ir žmonėms yra ne itin draugiški.

SUOMIJA vadinama tūkstančio ežerų kraštu.
Legenda pasakoja, kad šiauriniame šalies pakraštyje Lapijoje yra Kalėdų Senelio būstinė. Greičiausiai iš ten jis ir iškeliauja Šv. Kūčių vakarą, kad Kalėdų naktį aplankytų viso pasaulio vaikus.
Atšiaurus klimatas lėmė, kad Suomijos gyventojai išrastų sauną – suomių tradicinę pirtį.

žvejyba
laivų statyba
žvejyba
mediena
popierius
popierius
popierius
ŠVEDIJA
NORVEGIJA
nafta
nafta
mediena
Botnijos įlanka
SUOMIJA
vikingų laivas
Suomių įlanka
mediena
ESTIJA
geležies rūda
LATVIJA
BALTIJOS JŪRA
nafta
DANIJA
LIETUVA
ŠIAURĖS JŪRA
RUSIJA
LENKIJA
NYDERLANDAI
VOKIETIJA
BELGIJA
ČEKIJA
LIUKSEMBURGAS
PRANCŪZIJA
AUSTRIJA
ŠVEICARIJA
ITALIJA
MONAKAS
KORSIKA
VATIKANAS
SARDINIJA
VIDURŽEMIO JŪRA

Hansas Kristijonas Andersenas

DANIJOJE, kaip ir Norvegijoje, senais laikais gyveno vikingai. Šioje žemėje gimė gražiausių pasaulio pasakų kūrėjas Hansas Kristijonas Andersenas.

DIDŽIOJI BRITANIJA susideda iš keturių dalių: Anglijos, Škotijos, Velso ir Šiaurės Airijos.
ANGLIJOJE populiariausia sporto šaka yra futbolas. Čia buvo sukurtos ir šio žaidimo taisyklės, nors futbolą sugalvojo indėnai. Anglijoje taip pat mėgstama žaisti golfą. Senas anglų paprotys – arbatos gėrimas penktą valandą po pietų.
Anglijoje dažnai tvyro tirštas rūkas.
ŠKOTIJA. Įdomus škotų tautinių drabužių elementas – languotas sijonas, kurį nešioja vyrai.
Visam pasauly pasakojamos linksmos istorijos apie škotų polinkį į besaikį taupumą. Iš tikrųjų tai škotai yra nė kiek ne taupesni, nei kitų tautų atstovai.

Big Benas (Didysis Benas) – laikrodis, įtaisytas parlamento pastato bokšte Didžiosios Britanijos sostinėje Londone.

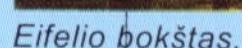

Garbės sargybinių pasikeitimas priešais Bakingemo rūmus Londone.

PIETŲ EUROPA

PRANCŪZIJA. Visame pasaulyje žinomas prancūzų statinys yra Eifelio bokštas, kurio aukštis 300 m. Iš viršutinės bokšto terasos turistai gali apžvelgti Paryžiaus panoramą. Žemesnėse terasose įrengta keletas kavinių ir restoranų.

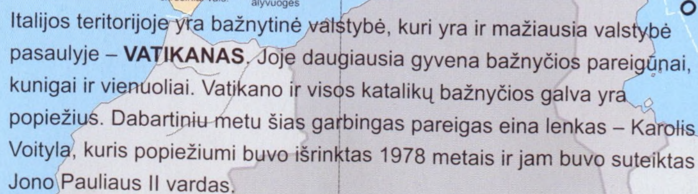
Eifelio bokštas.

ISPANIJA. Labai populiarus Ispanijoje reginys yra korida – žmogaus kova su buliumi. Arenoje toreadoras įerzina bulių, mosuodamas raudonu audeklu – muleta ir po to pabėga jam iš pat panosės. Ispanai ir jų kaimynai portugalai kaip beje ir anglai, plaukiodami laivais padarė daugiausiai geografinių atradimų.

AR ŽINOTE, KAD...

Pusiasalis – tai bet kokios formos ir dydžio žemės dalis, išsikišusi į ežerą ar jūrą. Pavyzdžiu galėtų būti Apeninų pusiasalis, kuriame yra Italija.

ŠVEDIJA
BALTIJOS JŪRA
SUOMIJA
NORVEGIJA
Suomių įlanka
ESTIJA
LATVIJA
LIETUVA
RUSIJA
BALTAR
NYDERLANDAI
DIDŽIOJI BRITANIJA
LENKIJA
VOKIETIJA
BELGIJA
LIUKSEMBURGAS
ČEKIJA
SLOVAKIJA
UKR
MOL
AUSTRIJA
Dožų rūmai
VENGRIJA
RUMUNIJA
PRANCŪZIJA
Versalio rūmai
Eifelio bokštas
Dievo Motinos (Notre Dame) katedra
ŠVEICARIJA
SLOVĖNIJA
KROATIJA
Šv. Stepono katedra
JUGOSLAVIJA
žvejyba
Biskajaus įlanka
sūriai
cukriniai runkeliai
kukurūzai
Pasvirės bokštas
gondola
vynuogynai
miežiai
kviečiai
citrusiniai vaisiai
alyvuogės
rusvoji anglis
geležies rūda
mediena
BULGARIJA
ISPANIJA
ITALIJA
KORSIKA
VATIKANAS
MAKEDONIJA
pomidorai paprikos
PORTUGALIJA
Šv. Šeimos bažnyčia
SARDINIJA
Šv. Petro bazilika
ALBANIJA
ryžiai
nafta
korida
SICILIJA
Etna
medvilnė
Partenonas
antikinis teatras
VIDURŽEMIO JŪRA
GRAIKIJA

Italijos teritorijoje yra bažnytinė valstybė, kuri yra ir mažiausia valstybė pasaulyje – **VATIKANAS**. Joje daugiausia gyvena bažnyčios pareigūnai, kunigai ir vienuoliai. Vatikano ir visos katalikų bažnyčios galva yra popiežius. Dabartiniu metu šias garbingas pareigas eina lenkas – Karolis Voityla, kuris popiežiumi buvo išrinktas 1978 metais ir jam buvo suteiktas Jono Pauliaus II vardas.

Koliziejus Romoje.

Pasviręs bokštas, stovintis Pizoje.

ITALIJOJE gausu vertingų senovės paminklų. Vienas įdomiausių – Koliziejus Romoje. Tai amfiteatras, kuriame senovės romėnai stebėdavo laukinius žvėris ir parodomąsias kovas, kartais labai žiaurias. Pasviręs bokštas Pizoje, kuris anksčiau buvo katedros varpine, atrodo taip, lyg netrukus turėtų parvirsti ant žemės. Tačiau šis bokštas stūkso jau daug šimtmečių ir iki šiol turistai gali pasivaikščioti po jo mūrus. Venecijoje – mieste, išsidėsčiusiame 118-je salelių, viena nuo kitos atskirtų vandens kanalais, galima pasiplaukioti nuostabiomis gondolomis. Venecijos gyventojai vietoje automobilių ir autobusų naudojasi valtimis. Venecija taip pat garsėja triukšmingais karnavalais, kurių metu visi dalyviai persirengia spalvingais apdarais ir užsideda kaukes.

USIJA

INA

JUODOJI JŪRA

TURKIJA

VAKARŲ EUROPA

NORVEGŲ JŪRA

NORVEGIJA

ŠVEDIJA

Alpių kaimas Šveicarijoje.

VOKIETIJOS gyventojai garsėja ūkiškumu ir tvarkingumu. Turbūt todėl Vokietija yra tarpe labiausiai išsivysčiusių pasaulio valstybių. Vokietijoje yra antros pagal ilgį Europos upės – Dunojaus ištaka. Maždaug prieš šimtą metų Vokietijoje broliai Grimai surašė liaudiškas pasakas, kurias dabar žino daugelio pasaulio šalių vaikai.

ŠVEICARIJA. Didesnę šios šalies teritorijos dalį užima aukščiausi Europos kalnai – Alpės. Nuostabūs kalnų kraštovaizdžiai – ežerai, kriokliai, tapybiški kaimai – pritraukia į Šveicariją daug turistų. Žiemos metu ji tampa tarsi žieminių sporto šakų sostine. Visiems žinomas nuostabaus skonio šveicariškas šokoladas, įvairių rūšių šveicariški sūriai, o čia pagaminti laikrodžiai vertinami visame pasaulyje.
Šveicarija yra bankų kraštas. Savo santaupas juose laiko turtingi žmonės iš įvairių pasaulio šalių.

Johanas Štrausas jaunesnysis.

AUSTRIJAI taip pat tenka nemaža dalis Alpių kalnų. Žieminių sporto šakų mėgėjams čia įrengta gausybė puikių slidinėjimo trasų.
Austrijos sostinėje Vienoje maždaug prieš du šimtus metų Johanas Štrausas ir jo sūnus Johanas Štrausas jaunesnysis kūrė nuostabią valsų muziką, iki šiol skambančią viso pasaulio koncertų salėse. Žinomiausią valsą sukūrė Johanas Štrausas sūnus. Tai – „Prie gražaus žydrojo Dunojaus". XVIII amžiuje Austrijoje muziką kūrė ir Volfgangas Amadėjus Mocartas.

SUOMIJA

AR ŽINOTE, KAD...

Šaltinio srovė duoda pradžią **upei**, kuri prasigraužia sau vagą ir įteka į kitą upę, ežerą, jūrą arba vandenyną. Kartais dėl smarkaus garavimo upė baigiasi tik pelke.

RUSIJOS FEDERACIJA

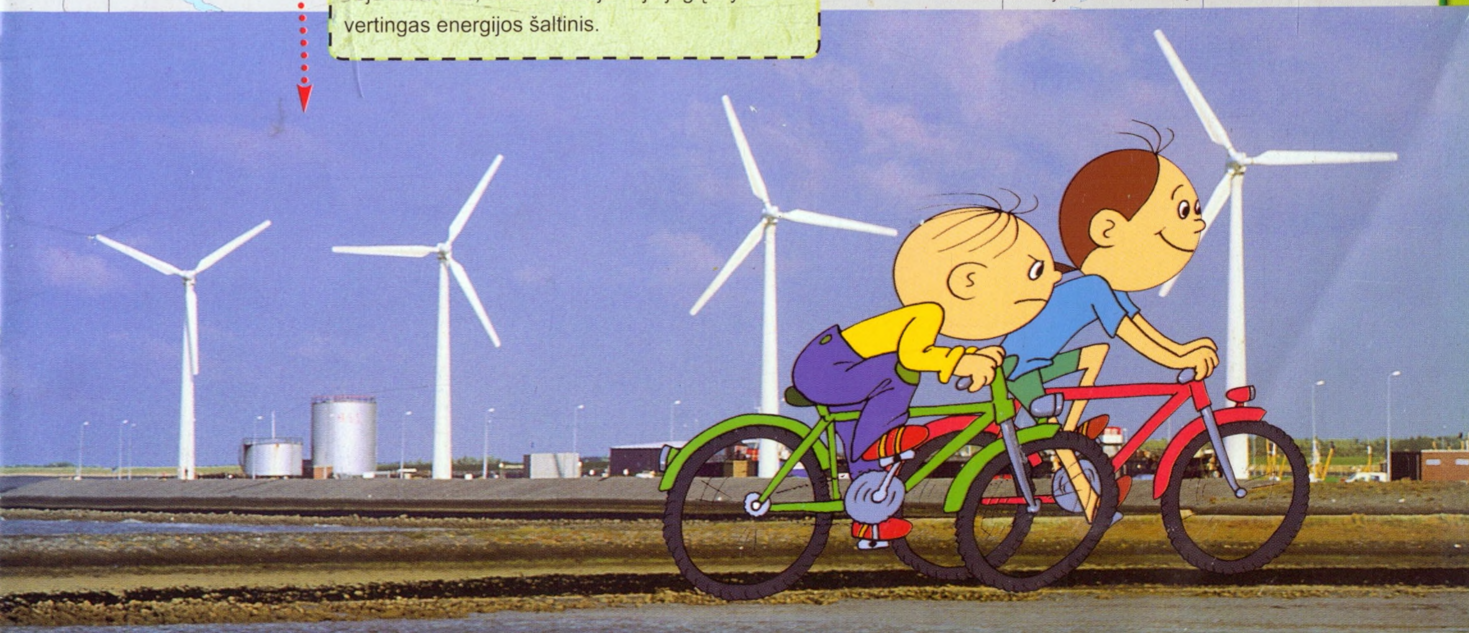
TARUSIJA

KRAINA

Tradicinis vėjo malūnas.

NYDERLANDAI. Beveik pusė šios šalies žemių yra atkovotos iš jūros. Nyderlandų gyventojai nusausino Šiaurės jūros įlankos dugną ir pavertė šią teritoriją miestais ir dirbama žeme. Olandai visame pasaulyje garsėja gėlių sėklų ir svogūnėlių produkcija, ypač tulpių. Nyderlandų kraštovaizdis dažnai siejamas su vėjo malūnais, kurie naudoja vėjo jėgą ir yra vertingas energijos šaltinis.

Šiuolaikiniai vėjo malūnai, naudojami elektros energijai gauti.

VIDURIO IR VIDURIO RYTŲ EUROPA

Balatono ežeras.

ATLANTO VANDENYNAS

Vavelio katedra.

LENKIJA – daugiausia žemumų kraštas. Aukštumos ir kalnai išsidėstę tik pietinėje jos dalyje. Lenkija yra XIX amžiuje gyvenusio didžio kompozitoriaus ir pianisto Fridricho Šopeno gimtinė.

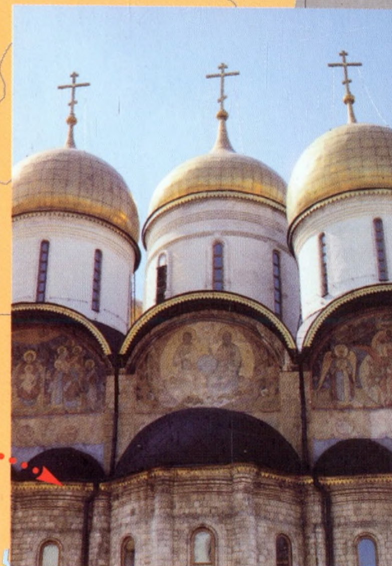
Gerbiant jo atminimą kas penki metai Varšuvoje vyksta Tarptautinis Šopeno konkursas, kuriame dalyviauja geriausi įvairiausių šalių pianistai. Krokuva – vienas seniausių ir nuostabiausių Lenkijos miestų. Didžiausia šio miesto įdomybė turistams – karalių pilis ir katedra Vavelyje.

VENGRIJOJE yra didžiausias vidurio Europoje Balatono ežeras, kurio plotas 600 km². Šis ežeras yra labai seklus – vidutinis jo gilumas yra 3 m, todėl jo vanduo labai greitai sušyla, veikiamas saulės šilumos ir šis ežeras tampa tikru rojumi maudynių mėgėjams. Čia taip pat galima pasiplaukioti burlaiviais, kajakais ir pašliuožinėti vandens slidėmis.

AR ŽINOTE, KAD...

Žemuma – tai jūros lygyje arba ne aukščiau kaip 300 m virš jūros lygio esantys žemės plotai. Vietovės, išsidėsčiusios aukščiau 300 m virš jūros lygio, vadinamos **aukštumomis.**

SUOMIJA
BALTIJOS JŪRA
ESTIJA
LATVIJA
LIETUVA
RUSIJOS FED.
LENKIJA
BALTARUSIJA
RUSIJOS FEDERACIJA
UKRAINA
SLOVAKIJA
VENGRIJA
RUMUNIJA
BOSNIJA IR HERCOGOVINA
KROATIJA
JUGOSLAVIJA
BULGARIJA
MAKE-DONIJA
ALBANIJA
GRAIKIJA
JUODOJI JŪRA
VIDURŽEMIO JŪRA
Peterhofo rūmai
lėlės „matrioškos"
anglis
mediena
nafta
žvejyba
kviečiai
Uspenjės soboras
gamtinės dujos
akmens druska
cukriniai runkeliai
bulvės
miežiai
akmens anglis
Vavelis
siera
Šv. Elžbietos katedra
parlamentas
vynuogynai
kukurūzai
geležies rūda

Uspenjės soboras Kremliuje, Maskvoje.

ČEKIJOS sostinėje Prahoje daug nuostabių senovinių statinių. Viena iš įdomybių turistams – Auksinė Gatvelė. Legenda sako, kad maždaug prieš keturis šimtmečius imperatorius Rudolfas II įkurdino ten savo alchemikus, kurie ieškojo būdo, kaip pagaminti auksą.

Čekija kartu su **Slovakija** iki 1993 m. sudarė vieną valstybę – **Čekoslovakiją**.

Auksinė Gatvelė Prahoje.

Tundra.

AZIJA

Azija – didžiausias pasaulio žemynas, toliausiai iš visų nusidriekęs į rytus. Čia gyvenantys žmonės pirmieji pasitinka naują dieną ir naujus metus.

Kadangi įvairiose Azijos žemyno dalyse klimatas yra labai skirtingas, tai ir gyvūnų įvairovė labai didelė. Gamta čia taip pat labai įvairi: arkties dykynės be augalų, bemiškė tundra, spygliuočių miškai, vadinami taiga, žolynais apaugusios stepės, lapuočių bei mišrieji miškai ir net drėgni tropikų miškai – džiunglės.

AR ŽINOTE, KAD...

Kaspijos jūra iš tiesų yra ežeras. **Jūra** – tai vandenyno dalis, kurią nuo jo atskiria iškyšuliai ar salos. Žemėlapyje matyti, kad Kaspijos jūra neatitinka šio apibrėžimo. Jūra ji buvo pavadinta dėl savo dydžio ir didelio vandens druskingumo.

KAROS JŪRA

voverė
URALAO
stepių antilopė
žiurkėnas
KASPIJOS JŪRA
Aralo ež.
JUODOJI JŪRA
eglė
avėdra
jakas
VIDURŽEMIO JŪRA
pelynas
vienakupris kupranugaris
Persijos įlanka
gavialas
indiškasis dygliatriušis
indiškasis dramblys
RAUDONOJI JŪRA
fenekas
šakalas
akacija
ARABŲ JŪRA
povas
skujuotis
indiškoji kobra
kūjaryklys
baltasis ryklys
INDIJOS VANDENYNAS

PATI...

Didžiausia valstybė – **RUSIJOS FEDERACIJA** (azijinė dalis: 13 119 582 km²).

Mažiausia valstybė – **MALDYVAI** (298 km²).

Aukščiausia viršukalnė – **EVERESTAS** (8848 m).

Ilgiausia upė – **JANGDZĖ** (5701 km).

Didžiausias ežeras – **KASPIJOS JŪRA** (371 800 km²).

Tibeto ir Kinijos kalnuose gyvena labai įdomus žvėrelis, mintantis vien tik bambukų ūgliais. Tai **didžioji panda**. Zoologijos soduose ji priskiriama prie pačių rečiausių gyvūnų. Pandą taip pat labai sunku pamatyti ir laisvėje, nes ji yra gana baikšti ir slepiasi tarp bambukų ūglių.

Didžioji panda.

LAPTEVŲ JŪRA

RYTŲ SIBIRO JŪRA

OCHOTSKO JŪRA

BERINGO JŪRA

JAPONIJOS JŪRA

GELTONOJI JŪRA

RYTŲ KINIJOS JŪRA

PIETŲ KINIJOS JŪRA

RAMUSIS VANDENYNAS

HIMALAJŲ KALNAI

Bengalijos įlanka

Jenisiejus

Lena

Angara

Baikalo ežeras

Amūras

Huanghe

Jangdzė

ūdra

jūrų vėplys

grenlandiškasis banginis

lemingas

pilkasis ruonis

poliarinė lapė

briedis

šiaurinis elnias

snieginė pelėda

narvalas

vilkas

rudasis lokys

maumedis

bebras

kedras

laukinė avis

dvikupris kupranugaris

Prževalskio arklys

tigras

kotikas

švilpikas

meškėnas

dėmėtasis elnias

ibis

didžioji panda

leopardas

gibonas

raganosis

bambukas

jūrų vėžlys

žaltys boa

juodoji makaka

kaučiukmedis

žuvis skraiduolė

filipinų ilgakulnis

koraliniai rifai

baltaliemenis tapyras

rojaus paukštis

orangutangas

papūga kakadu

aštuonkojis

banginis

Taiga

ŠIAURĖS AZIJA

KAROS JŪRA

AR ŽINOTE, KAD...

Ežeras – tai vandens telkinys, kuris tiesiogiai nesijungia su jūra. Ežeras gali būti sujungtas su jūra tik upėmis.

RUSIJOS F

gamtinės dujos

nafta

deimantai

Europinė RUSIJOS FEDERACIJOS dalis

Azijinė RUSIJOS FEDERACIJOS dalis

mediena

Angara

Irtyšius

1.Gruzija
2.Azerbaidžanas
3.Armėnija
4.Afganistanas

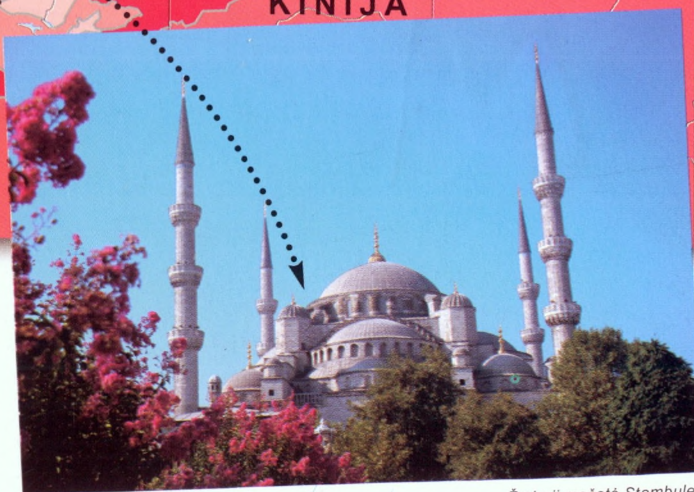
TURKIJA kaip ir Rusijos Federacija nusidriekusi per du žemynus: Aziją ir Europą. Turkijos miestams būdingas spalvingų mečečių – musulmonų šventyklų – kupolų vaizdas.

MONGOLIJA

4

KINIJA

Žydroji mečetė Stambule.

Tuo metu kai rytinėje Azijos pakrantėje kyla saulė, Lietuvoje yra vidurnaktis, o Amerikoje žmonės dar tik eina miegoti. Azijos pietuose vyrauja labai aukšta temperatūra, kuri net sausio mėnesį pakyla iki +30°C. Tą patį mėnesį Azijos pietryčiuose temperatūra nukrenta žemiau -40°C. Sibire, Rusijos Federacijoje buvo užregistruota net -78°C temperatūra. O juk vanduo užšąla jau, esant 0°C temperatūrai!

LAPTEVŲ JŪRA

RYTŲ SIBIRO JŪRA

ČIUKČIŲ JŪRA

BERINGO JŪRA

EDERACIJA

RAMUSIS VANDENYNAS

Jurijus Gagarinas.

RUSIJOS FEDERACIJA yra didžiausia valstybė ne tik Azijoje, bet ir visame pasaulyje. Ji yra du kartus didesnė už Jungtines Amerikos Valstijas.

Čia yra giliausias pasaulyje **Baikalo ežeras** (maksimalus gylis – 1620 m).

Rusai pirmi pasaulyje sukonstravo raketą, kuria žmogus nuskriejo į kosmosą. Tuo drąsuoliu buvo Jurijus Gagarinas. Raketa buvo paleista iš Baikonūro kosmodromo, esančio Kazachstane.

Baikalo ež.

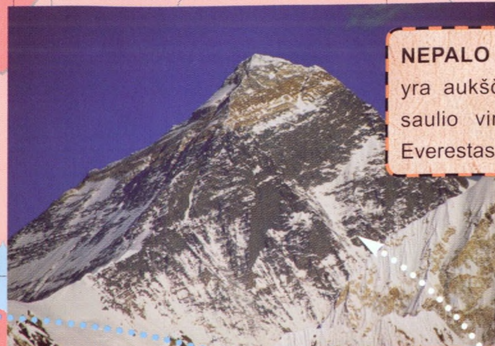
Baikalo ežeras.

PIETŲ AZIJA

Arbatmedžių plantacija.

Everestas.

NEPALO teritorijoje yra aukščiausia pasaulio viršukalnė – Everestas.

JUODOJI JŪRA

KASPIJOS JŪRA

VIDURŽEMIO JŪRA

RAUDONOJI JŪRA

TURKIJA

AZERBAIDŽANAS

TURKMĖNISTANAS

UZBEKISTANAS

KIRGIZIJA

TADŽIKISTANAS

SIRIJA

IRAKAS

IRANAS

AFGANISTANAS

PAKISTANAS

NEPALAS

INDIJA

SAUDO ARABIJA

OMANAS

JEMENAS

MALDYVAI

ŠRI LANKA

nafta

audimas

kilimai

medvilnė

gamtinės dujos

geležies rūda

Raudų siena

Raudonasis fortas

kviečiai

soros

ryžiai

arbata

datulės

kukurūzai

žvejyba

Minakši šventykla

INDIJA – viena didžiausių pasaulio valstybių. Jos gyventojai vartoja daugybę kalbų. Kai kurie tyrėjai teigia, kad tų kalbų yra virš pusantro tūkstančio. Indija garsėja arbatos auginimu.

1. Izraelis
2. Jordanija
3. Libanas
4. Kuveitas
5. Bahreinas
6. Kataras
7. Jungtiniai Arabų Emyratai
8. Butanas
9. Brunėjus
10. Armėnija

Ryžių laukai

KINIJA yra trečia pagal dydį ir viena tankiausiai apgyvendintų pasaulio valstybių. Didesnė šios šalies teritorijos dalis išsidėsčiusi aukščiausioje pasaulyje aukštumoje – Tibeto kalnyne. Pietvakarinėje Kinijos dalyje driekiasi aukščiausių pasaulyje kalnų – Himalajų – juosta. Pasak legendos, Himalajuose gyvena paslaptingas sniego žmogus – *yeti*.

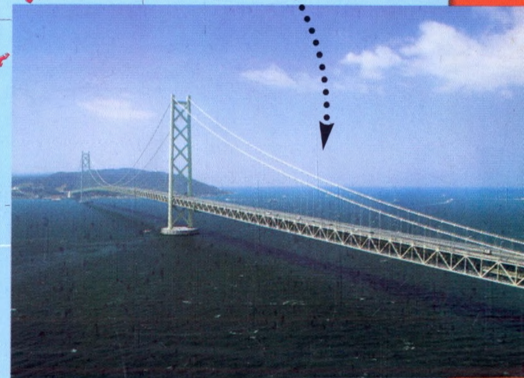
Kinai garsėja nuostabaus porceliano gamyba ir ryžių auginimu.

MONGOLIJOJE, Gobio dykumoje lenkų-mongolų mokslinės ekspedicijos vykdė kasinėjimo darbus, ieškodamos dinozaurų, gyvenusių čia prieš milijonus metų, pėdsakų.

AR ŽINOTE, KAD...

Dykuma – tai didžiulė smėlinga vietovė, kurioje nėra augalų ir negyvena žmonės. Dykumoje nedaug vietų, kuriose yra vandens ir ten yra plotų, apaugusių vešlia augmenija. Tai **oazės**. Oazėse veisiasi dykūmų gyvūnai, pavyzdžiui, vienakupriai kupranugariai – dromaderai, dykumų lapės, žalčiai, driežai ir skorpionai. Dykumomis vadinami ir poliariniai amžino įšalo plotai, kuriuose taip pat nėra augmenijos.

varis
MONGOLIJA
GOBIO DYKUMA
Aukščiausios harmonijos vartai
ŠIAURĖS KORĖJA
JAPONŲ JŪRA
medvilnė
žvejyba
JAPONIJA
Didžioji kinų siena
kukurūzai
PIETŲ KORĖJA
GELTONOJI JŪRA
mediena
žvejyba
Didžiojo Budos paviljonas
KINIJA
kviečiai
Potalė rūmai
RYTŲ KINIJOS JŪRA
ryžiai
8
ryžiai
ryžiai
BANGLADEŠAS
rubinai
arbata
TAIVANAS
ryžiai
arbata
BIRMA
VIETNAMAS
LAOSAS
kaučiukas
akmens anglis
auksas
ryžiai
žvejyba
TAILANDAS
kava
PIETŲ KINIJOS JŪRA
bananai
žvejyba
ryžiai
KAMBODŽA
Ankor Vato šventykla
FILIPINAI
kokosai
arbata
ryžiai
žvejyba
žvejyba
nafta
kaučiukas
9
MALAIZIJA
SINGAPŪRAS
žvejyba
auksas
mediena
kava
kaučiukas
INDIJOS VANDENYNAS
INDONEZIJA
gamtinės dujos
nafta
Borobuduro šventykla

Tiltas, jungiantis Honsiu ir Sikoku salas.

JAPONIJA – salų kraštas, kuriame yra 4 pagrindinės salos, 500 – mažesnių ir apie 3000 mažų salelių. Japonijoje gana dažni žemės drebėjimai.
Japonai garsėja darbštumu ir kruopštumu. Šioje šalyje gaminama aukščiausios kokybės elektroninė technika, pavyzdžiui, kompiuteriai.

INDONEZIJA — tai didžiausia pasaulyje salų valstybė, apimanti virš 13 600 salų. Šioje šalyje labai daug ugnikalnių.

AFRIKA

Afrika – antrasis pagal dydį žemynas. Jame yra apie 60 valstybių. Afrikos augmenija yra labai skirtinga. Šalia vešlių, drėgnų amžinai žaliuojančių miškų yra žolynais apaugusių savanų bei milžiniškų dykumų plotų, kuriuose nematyti nė kraštelio žalumos.

Sachara.

datulių palmė

bananas

AR ŽINOTE, KAD...

Ugnikalnis – tai kalnas, kurio viduryje yra kanalas. Ugnikalnio viršūnėje yra krateris. Krateryje nuolatos kunkuliuoja karšta skysta lava ir veržiasi vulkaninės dujos. Ugnikalniai būna veikiantys (pvz., Vezuvijus Italijoje) arba užgesę (pvz., aukščiausia Afrikoje Kilimandžaro viršukalnė). Yra ir nurimusių ugnikalnių, kurių veikla vis atsinaujina kas keli šimtmečiai. Smarkūs ugnikalnių išsiveržimai pridaro labai daug žalos.

Tropikų miškuose gyvena **pigmėjai** – žemiausi pasaulyje žmonės. Šios afrikiečių tautos atstovų ūgis – 145-148 cm.

PATI...

Aukščiausia viršukalnė – **KILIMANDŽARAS** (5895 m).
Ilgiausia upė – **NILAS** (6670 km).
Didžiausias yra **VIKTORIJOS EŽERAS** (69 484 km²).

AT

Atogrąžų miškas.

VIDURŽEMIO JŪRA
Gibraltaro sąsiauris
alyvmedis
kamštinis ąžuolas
barškuolė
skorpionas
flamingas
Nilas
RAUDONOJI JŪRA
Savana.
Atokiau Afrikoje gyvenantys negrai informaciją iš vienos gyvenvietės į kitą perduoda garsiai sutartinai mušdami būgnus – tam-tamus.
vienakupris kupranugaris
fenekas
šakalas
gazelė
gervė
SACHARA
frikietiškasis strutis
pelikanas
adaksas
sakalas
krokodilas
varanas
ibis
koraliniai rifai
antilopė
okapija
sekretorius
paviānas
skėtinė akacija
asilas
afrikietiškasis buivolas
Nigeris
pitonas
cėcė musė
liūtas
antilopė gnu
INDIJOS VANDENYNAS
kūjaryklys
gorila
šimpanzė
begemotas
Viktorijos ež.
KILIMANDŽARAS
afrikietiškasis dramblys
afrikietiškasis vėžlys
Kongas
LANTO VANDENYNAS
raganosis
grifas
marabu
zebras
kamštinis ąžuolas
kobra
baobabas
kuprotius
žirafa
chameleonas
Zambezė
MADAGASKARAS
leopardas
gepardas
Safaryje.
hieninis šuo
lemūras
Vakarų Afrikos lygumose galima išsirengti į **safarį**. Kažkada žodis „safaris“ reiškė žvėrių medžioklę. Šiandien tai tik bekraujė afrikos gyvūnų vaizdų „medžioklė“ fotoaparatais.
ruonis
alavijas
hiena
baltasis ryklys
pingvinas

AFRIKA

AR ŽINOTE, KAD...

Laivybinis kanalas, pavyzdžiui, Sueco – tai žmonių iškasta vaga, jungianti du vandens telkinius. Šia vaga tekantis vanduo leidžia laivams perplaukti iš vieno telkinio į kitą.

Kilimandžaras.

EGIPTE yra piramidžių – faraonų, senovėje buvusių šių kraštų valdovų – kapaviečių.
XIX amžiuje per Egipto teritoriją buvo iškastas Sueco kanalas, apjungęs Viduržemio ir Raudonąją jūras.

Cheopso piramidė Gizoje.

PATI...

Didžiausia valstybė – **SUDANAS** (2 505 800 km²).
Mažiausia valstybė - **SEIŠELIAI** (300 km²).

NIGERIJA – valstybė, išsidėsčiusi baltosios-arabiškosios ir juodosios-negriškosios Afrikos sandūroje.
KENIJA laikoma žmonijos lopšiu. Remiantis čia atrastais priešistoriniais griaučiais mokslininkai nustatė, kad šioje teritorijoje prieš tris milijonus metų gyveno pirmykščiai žmonės.
NAMIBIJOJE yra didžiausi pasaulyje deimantų klodai.
TANZANIJOS teritorijoje yra aukščiausia Afrikos viršukalnė - Kilimandžaras.
MADAGASKARAS kažkada buvo Afrikos žemyno dalimi. Mokslininkai teigia, kad ši sala atskilo prieš 10 milijonų metų.
VIDURŽEMIO JŪRA
RAUDONOJI JŪRA
INDIJOS VANDENYNAS
RAMUSIS VANDENYNAS
MAROKAS
ALŽYRAS
TUNISAS
LIBIJA
EGIPTAS
MALIS
NIGERIS
ČADAS
SUDANAS
ERITRĖJA
ETIOPIJA
SOMALIS
BURKINA FASAS
GANA
TOGAS
BENINAS
NIGERIJA
DRAMBLIO KAULO KRANTAS
LIBERIJA
KAMERŪNAS
CENTRINĖS AFRIKOS RESPUBLIKA
SAN TOMĖ IR PRINSIPĖ
GABONAS
KONGAS
KONGO DEMOKRATINĖ RESPUBLIKA
UGANDA
KENIJA
TANZANIJA
SEIŠELAI
KOMORAI
ANGOLA
ZAMBIJA
MALAVIS
NAMIBIJA
ZIMBABVĖ
MOZAMBIKAS
MADAGASKARAS
BOTSVANA
PIETŲ AFRIKOS RESPUBLIKA
miežiai
kviečiai
nafta
gamtinės dujos
mečetė Dženėje
piramidės
sfinksas
medvilnė
žemės riešutai
soros
akmens druska
deimantai
kakava
auksas
kava
arbata
kukurūzai
cukranendrė
Kilimandžaras
prieskoniai
kokoso riešutai
žuvų gaudymas
varis
Deimantai.
1.Gambija
2.Bisau Gvinėja
3.Džibutis
4.Siera Leonė
5.Pusiaujo Gvinėja
6.Ruanda
7.Burundis
8.Svazilandas
9.Lesotas

ŠIAURĖS AMERIKA

Šiaurės ir Pietų Amerikoje kartu paėmus yra per 40 valstybių. Pagrindinę abiejų Amerikos žemynų gyventojų masę sudaro atvykėlių iš Europos ir negrų, atvežtų čia kažkada iš Afrikos į vergiją palikuonys. Vietinių gyventojų – indėnų čia liko labai nedaug. Abiejų žemynų augmenija yra labai skirtinga. Čia yra: tropinių, spygliuočių ir lapuočių miškų; taip pat stepių, vadinamų prerijomis; dykumų; bemiškės tundros ir kitokios gamtinės aplinkos. Abiejoų šalių teritorijose gyvena labai daug rūšių gyvūnų. Dauguma jų veisiasi ir kituose žemynuose. Tik šiaurės Amerikoje yra bizonų ir skunkų.

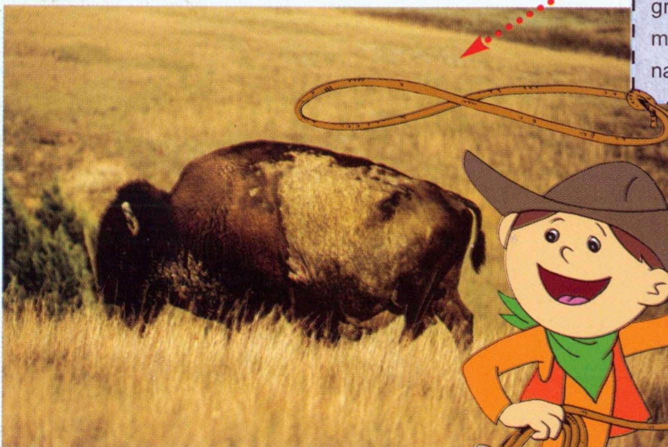
PATI...

Aukščiausia viršukalnė – **MAKINLIS** (6194 m).
Ilgiausia upė – **MISISIPĖ** (3778 km).
Didžiausias – **AUKŠTUTINIS EŽERAS** (82 103 km²).

Kolibris.

Kolibriai, kurie veisiasi ir Pietų Amerikoje – tai spalvingi gėlių nektaru mintantys paukšteliai. Kai kurie iš jų, pavyzdžiui, kamankolibris yra mažiausi pasaulyje paukščiai.

Bizonas yra Europoje gyvenančio stumbro giminaitis. Dėl masinio medžiojimo bizonams grėsė išnykimas. Dabartiniu metu bizonai veisiasi tik nacionalinių parkų teritorijose.

Kailį keičiantis bizonas.

Bizonų kaimenė.

RAMUSIS

AR ŽINOTE, KAD...

Amerikos atradėju laikomas **Kristupas Kolumbas**. Pasiekęs Ameriką, Kolumbas manė, kad priplaukė rytinę Indijos pakrantę, todėl naujai atrastų žemių gyventojus pavadino **indėnais**.

Gresiant pavojui, **skunkas** iš analinių kvapiųjų liaukų išpurškia bjauriai dvokiantį skystį.

ŠIAURĖS AMERIKA

AR ŽINOTE, KAD...

Vandens krioklys – tai upės vandens nuokrytis, kai staigiai pažemėja teritorijos, kuria teka upė lygis.

JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS (JAV) – ketvirtoji pagal dydį pasaulio valstybė. Ji susideda iš 50-ties atskirų valstijų. Didesnėje šalies dalyje vyrauja kontinentinis klimatas, kuriam būdingos šaltos žiemos ir karštos drėgnos vasaros. Šią šalį kartais ištinka stichinės nelaimės – sausros, potvyniai ir katastrofiški uraganai – **tornadai**.

Elio saloje, gerai matomoje įplaukiant į Niujorko uostą, aukštai iškilusi stovi **Laisvės statula**. Tai monumentas, simbolizuojantis laisvą Ameriką. Skulptūros pjedestale įrengtas naujakurių, atvykstančių į Ameriką ieškoti geresnio gyvenimo, istorijos muziejus.

Niujorko dangoraižiai.

Jungtinių Amerikos Valstijų miestai ir ypač **Niujorkas** garsėja labai aukštais pastatais – **dangoraižiais**. Tai daugiausia keliasdešimties aukštų biurų pastatai arba gyvenamieji namai. Aukščiausiame gyvenamajame name, stovinčiame Čikagoje yra net 110 aukštų.

KANADA – antroji pagal dydį pasaulio valstybė. Ši šalis yra labai retai apgyvendinta, nes atšiaurus šiaurinės krašto dalies klimatas nepritraukia naujų gyventojų. Kanadiečiai daugiausia gyvena rajonuose, esančiuose palei sieną su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. Arktinėje Kanados dalyje gyvena eskimai.

Niagara – vienas nuostabiausių pasaulyje krioklių. Jis yra to paties pavadinimo upėje, ant Kanados ir JAV sienos. Sala šį krioklį dalina į dvi dalis: į kairę, priklausančią Kanadai ir į dešinę, esančią JAV.

GRENLANDIJA

Didžiausia pasaulyje sala **Grenlandija** yra lediniame Arkties vandenyne. Didesnė jos teritorijos dalis padengta amžinais ledynais. Nors Grenlandija yra netoli Šiaurės Amerikos pakrantės, ji priklauso Europos valstybei Danijai.
Aliaska yra 50-toji JAV valstija. Jai būdingas atšiaurus klimatas. Be baltaodžių čia gyvena eskimai ir indėnai.

KANADA

Hadsono įlanka

anglis

gamtinės dujos

nafta

kviečiai

miežiai

TV bokštas Toronte

Laisvės statula

žvejyba

mormonų šventovė

kviečiai

Rašmoro kalnas

kukurūzai

Niagaros krioklys

JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS

auksas

HOLLYWOOD

bulvės

anglis

mediena

medvilnė

Disnėjaus pramogų parkas

nafta

žvejyba

J. F. Kenedžio vardo kosminių tyrimų centras

KARIBŲ JŪRA

JAV, Floridoje yra **J. F. Kenedžio vardo kosminių tyrimų centras**. Iš čia astronautai pirmą kartą pasaulyje išskrido į Mėnulį. Centre yra ir kosmose pabuvojusių raketų paroda. Floridos valstijoje yra ir kita įžymybė – **Volto Disnėjaus** pasaulis. Tai didžiulis pramogų parkas, kuriame yra: linksmasis miestelis, jūros parkas, zoologijos sodas. Šiame parke galima pamatyti Disnėjaus filmų veikėjus, dresuotus gyvūnus ir patirti daugybę nepamirštamų nuotykių.

PATI...

Didžiausia valstybė - **KANADA** (9 976 130 km²).
Mažiausia valstybė yra **GRENADA** (344 km²).

CENTRINĖ AMERIKA

JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS

Centrinei Amerikai priklauso valstybės, esančios tarp Šiaurės bei Pietų Amerikos ir gretimose salose.

Rio Grande

MEKSIKA

PRISIMINK!
Centrinė Amerika nėra atskiras žemynas.

medvilnė

anglis

PANAMA yra ant Šiaurės ir Pietų Amerikos ribos. Čia teka Panamos kanalas, jungiantis Atlanto ir Ramųjį vandenynus.

RAMUSIS VANDENYNAS

Cukranendrių plantacija.

Toltekų miesto griuvėsiai.

Majų miesto griuvėsiai.

MEKSIKOJE išliko daug senovės miestų, kuriuose gyveno majai, actekai ir toltekai, griuvėsių. Šiuose senovės miestuose buvo daug mūrinių statinių: piramidžių, šventyklų, namų ir statulų. Šių tautų civilizacija buvo labai išsivysčiusi. Ypač didelių laimėjimų matematikos, astronomijos, medicinos, botanikos ir meno srityse pasiekė majų tauta. Šios tautos lenkėsi dievams, susijusiems su gamtos jėgomis ir gyvūnais. Majų miesto griuvėsiai buvo aptikti ir Gvatemaloje.

BERMUDAI

ATLANTO VANDENYNAS

BERMUDŲ TRIKAMPIS

BAHAMOS

žvejyba

KUBA

cukranendrės

citrusiniai vaisiai

KUBA vadinama „cukraus sala", nes čia veisiamos milžiniškos cukranendrių plantacijos.

HAITIS

geležies ruda

cukranendrės

cukranendrės

kava

DOMINIKOS RESPUBLIKA

JAMAIKA

PUERTO RIKAS

Majų miesto Tikalo griuvėsiai

AR ŽINOTE, KAD...

Punktyrais pažymėtas trikampio formos plotas, esantis Atlanto vandenyne, vadinamas **„bermudų trikampiu"** ir laikomas vieta, kurioje veikia magiškos jėgos. Tame rajone be pėdsakų su visais įgulų nariais yra dingę laivai ir lėktuvai. Šie paslaptingi nutikimai pagimdė daug legendų ir keliančių baimę pasakojimų apie „bermudų trikampį". Tačiau mokslininkai teigia, kad tų atsitikimų priežastys buvo techninės.

HONDŪRAS

NIKARAGVA

medvilnė

KOSTA RIKA

kava

bananai

Panamos kanalas

kava

PANAMA

VENESUELA

KOLUMBIJA

BRAZILIJA

1. Belizas
2. Salvadoras

PIETŲ AMERIKA

Pietų Amerika yra labiausiai į pietus nutolęs žemynas. Už jo yra tik ledinė Antarktidos dykuma. Pietų Amerikos gamta – labai įvairi, tačiau didesnę žemyno dalį dengia amžinai žaliuojantys pusiaujo miškai, vadinami džiunglėmis.

Amazonės pakrantės fragmentas.

Tinginys.

Tinginio priekinės kojos yra ilgesnės, nei užpakalinės. Kiaurą dieną šis žvėrelis kybo ant šakos žemyn galva. Tokioje padėtyje jis atrodo labai įdomiai – kaip tikras tinginiukas. Atgyja jis tik į vakarą.

PATI...

Aukščiausia viršukalnė - **AKONKAGVA** (6959 m).
Ilgiausia upė – **AMAZONĖ** kartu su Maranjonu (6448 km).
Kai kurie keliautojai teigia, kad Amazonė, kartu su ištakomis ir tęsiniu Apurimac upe sudaro 7400 km.
Didžiausias yra **MARAKAIBO** ežeras (14 000 km²).

Amazonės upės vandenyse gyvena plėšrios žuvys **piranijos**. Nors jos yra nedidelės, tačiau kai puola auką būriais, tai būna pavojingos net stambiems gyvūnams, o taip pat ir žmogui.

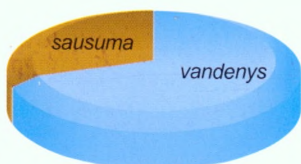

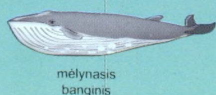
Piranija.

AR ŽINOTE, KAD...

Vandenynas – tai viso pasaulio okeaniniai vandenys, apimantys ir visas pasaulio jūras. Šie vandenys sutartinai padalinti į tris dalis. Tai:
Didysis arba Ramusis vandenynas,
Atlanto vandenynas,
Indijos vamdenynas.
Kai kas išskiria ir ketvirtąją dalį – Arkties vandenyną, dar vadinamą Lediniu.
Mūsų planetoje vandenų yra kur kas daugiau, nei sausumos. Jeigu visas žemes sulipdytume į vieną vienetą, tai Žemės paviršius atrodytų maždaug taip, kaip pavaizduota piešinyje.

Pietų Amerikoje gyvena ir jums gerai pažįstamos **jūrų kiaulytės**, kurias kažkada inkai vartojo net maistui. Mūsų laikais jūrų kiaulytes pamilo viso pasaulio vaikai.

Jūrų kiaulytė.

PIETŲ AMERIKA

PATI...

Didžiausia valstybė – **BRAZILIJA** (8 456 508 km²).
Mažiausia – **SURINAMAS** (163 256 km²).

BRAZILIJA – didžiausia Pietų Amerikos valstybė. Didelę šios šalies dalį užima džiunglės, išsidėsčiusios palei abi Amazonės upės pakrantes. Naujoji Brazilijos sostinė, turinti tokį patį pavadinimą kaip ir šalis, buvo pastatyta ant atkovotų iš džiunglių žemių.
Viso miesto statyba užtruko vos... tris metus. Iki tol šalies sostine buvo Rio de Žaneiras. Šį miestą supa vaizdingos kalvos. Ant Korkovado kalno stovi Kristaus Atpirkėjo statula.
Brazilija visame pasaulyje garsi joje vykstančiais linksmais karnavalais, kurių metu gatves užtvindo spalvingai persirengę šokėjai.

Karnavalas Rio de Žaneire.

Labai labai seniai Pietų Amerikos žemėse savo valstybę įkūrė vietinių indėnų protėviai inkai. Jie gyveno teritorijose, kuriose dabar yra Peru, Ekvadoro, Bolivijos ir Argentinos valstybės. Inkų civilizacija buvo labai išsivysčiusi. Inkai mokėjo statyti labai tvirtus statinius: šventyklas, rūmus, namus. Jų kalnų keliai buvo apipinti tiltais, tuneliais ir gausybe laiptų. Inkai turėjo virvelinį mazginį raštą ir buvo saulės garbintojai.
Iki šiol sklando legendos apie auksinius inkų lobius, paslėptus neprieinamuose džiunglių kampeliuose.
Daugelyje Peru, Bolivijos ir Kolumbijos vietų išliko inkų ir kitų indėnų protėvių miestų griuvėsių, kuriuos gali aplankyti turistai.

Kristaus Atpirkėjo statula.

VENESUELOJE galima pasigrožėti aukščiausiu pasaulyje Anchelio kriokliu.

AR ŽINOTE, KAD...

Kišulys arba ragas – tai nedidelė į ežerą, jūrą ar vandenyną išsišovusi sausumos dalis.

VENESUELA
KOLUMBIJA
GAJANA
SURINAMAS
GVIANA (PRANC.)
EKVADORAS
BRAZILIJA
PERU
BOLIVIJA
PARAGVAJUS
ARGENTINA
URUGVAJUS
ČILĖ

RAMUSIS VANDENYNAS
ATLANTO VANDENYNAS

nafta, statulų slėnis, anglis, smaragdai, geležies rūda, kakava, cukranendrės, deimantai, Anchelio krioklys, bananas, sidabras, mediena, Amazonė, medvilnė, Maču Pikčus, auksas, gamtinės dujos, bulvės, inkų kelias, citrusiniai vaisiai, Kristaus Atpirkėjo statula, akmens anglis, Akonkagva, ryžiai, kviečiai, vynuogynai, Folklando salos, Horno kyšulys

Auksinė inkų kaukė.

ČILĖS teritorijoje esantis Horno kyšulys – tai pietinis pasaulio apgyventos teritorijos pakraštys.

ARGENTINA – antroji pagal dydį Pietų Amerikos valstybė. Čia yra aukščiausia abiejų Amerikos žemynų viršukalnė Akonkagva.

Virvelinis mazginis raštas.

AUSTRALIJA IR OKEANIJA

AR ŽINOTE, KAD...

Okeanija – tai bendras salų, išsidėsčiusių pietinėje Ramiojo vandenyno dalyje, pavadinimas.

PATS...

Aukščiausias Australijoje yra **KOSCIUŠKOS KALNAS** (2230 m.). Okeanijoje – **VILHELMO KALNAS** (4509 m), esantis Naujosios Gvinėjos saloje. Ilgiausia upė yra **MARIS-DARLINGAS** (apie 3500 km). Didžiausias yra **ERO** ežeras (8 800 000 km²).

PAPUA IR NAUJO[JI] GVINĖJA

SALIAMONO SALOS

INDIJOS VANDENYNAS

ARAFŪROS JŪRA

TIMORO JŪRA

Karpenterijos įlanka

Didysis Barjerinis rifas

KORALŲ JŪRA

AUSTRALIJA

Didžioji Australijos įlanka

TASMANO JŪRA

kazuaras
kokoso palmė
Vilhelmo kalnas
rojaus paukštis
žuvis skraiduolė
kakavmedis
skėtinė akacija
kašalotas
krokodilas
banginis ryklys
lygusis banginis
baobabas
šuo dingas
kazuaras
apykaklėtasis driežas
delfinas
geltonkuodė kakadu
emu
Ajers Rokas
baobabas
koala
eukaliptas
banguotoji papūgėlė
kengūra
echidna
juodoji gulbė
lyrauodegis
vombatas
mėlynasis banginis
Kosciuškos kalnas
ančiasnapis
Tasmanijos velnias

Šuo dingas.

Šunys dingai greičiausiai buvo prijaukinti pirmykščių žmonių, o vėliau šie gyvūnai vėl sulaukėjo.

Aukščiausią Australijos kalną pirmasis aptiko ir **Kosciuškos** vardu pavadino lenkų keliautojas ir geologas Pavelas Edmundas Strzeleckis.

Ajers Rokas (Uluru) - salos kalnas

Kengūrų patelės viena su kita mušasi panašiai kaip boksininkai. Kartais tokie kengūrų sugebėjimai išnaudojami cirko vaidinimuose.

Australija – mažiausias ir rečiausiai apgyventas pasaulio žemynas. Didesnę jo dalį sudaro smėlingosios dykumos be augalijos bei pusdykumės. Australijoje taip pat yra ir tropinių miškų, kuriuose auga visžaliai medžiai, pvz., palmės ir fikusai. Čia auga įvairių rūšių eukaliptai ir akacijos. Australijoje veisiasi tokie gyvūnai, kurių nesutiksi kituose žemynuose. Tai sterbliniai, kuriems priklauso ir kengūros bei koalos. Šių gyvūnų palikuonys gimsta labai mažučiai ir nesugebantys savarankiškai gyventi, todėl jų vystymasis tęsiasi motinos sterblėje, esančioje ant pilvo. Australijoje sutinkami ančiasnapiai ir echidnos. Šie gyvūnai išsirita iš kiaušinių kaip paukščiai, tačiau jie turi kailį ir čiulpia motinos pieną kaip žinduoliai. Didžiausias Australijoje sutinkamas paukštis yra strutis emu, o vienintelis plėšrus žinduolis yra laukinis šuo dingas.

Eukaliptas.

Pusdykumė.

AUSTRALIJA IR OKEANIJA

AR ŽINOTE, KAD...

Sąsiauris – tai vandens juosta, kuri jungia du didelius vandens telkinius, pavyzdžiui, jūrą su atviru vandenynu arba užutekį su jūra. Sąsiauris dažnai būna labai svarbus kelias laivams.

Operos rūmai Sidnėjuje.

PAPUA IR NAUJOJI GVINĖJA

SALIAMONO SALOS

TIMORO JŪRA

Karpenterijos įlanka

KORALŲ JŪRA

nafta

deimantai

cukranendrės

bumerangas

Bumerangas – tai ginklas, aborigenų naudojamas medžioklėje. Mestas į orą ir nekliudęs taikinio bumerangas apsuka ratą ir grįžta atgal pas savininką.

AUSTRALIJA

Ero ežeras

kviečiai

akmens anglis

kukurūzai

Didžioji Australijos įlanka

Sidnėjaus operos rūmai

Kosciuškos kalnas

vynuogynai

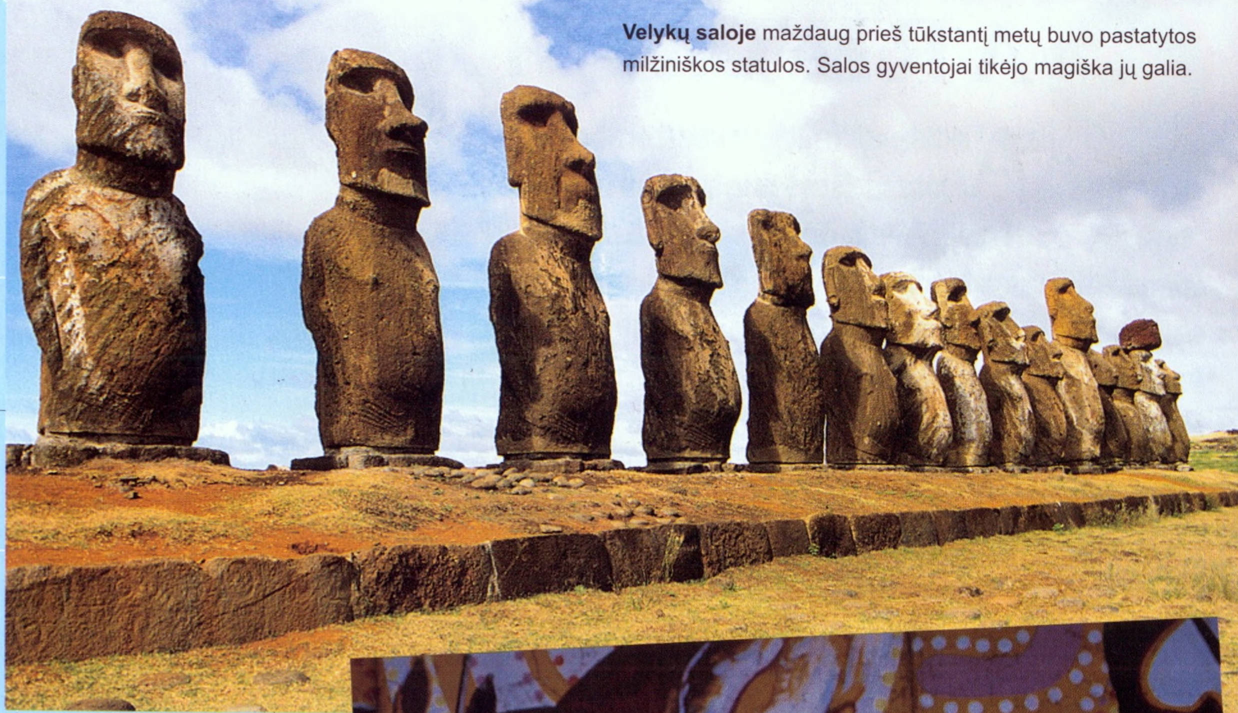
TASMANO JŪRA

Tasmanija

PATI...

Didžiausia valstybė – **AUSTRALIJA** (7686 850 km²).
Mažiausia valstybė – **NAURU** (21 km²).

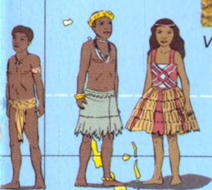
NAUJĄJĄ ZELANDIJĄ sudaro dvi salos – Šiaurės ir Pietų. Šiaurės saloje pramoga turistams yra geizeriai – karšto vandens šaltiniai reguliariai kas tam tikrą laiko tarpą išmetantys karštą vandenį ir garus. Kažkada vietiniai gyventojai maoriai geizerių išmetamuose garuose gamindavosi valgį. Naujojoje Zelandijoje gyvena paukštis kivis – šio krašto simbolis. Kiviai negali skraidyti, todėl yra vieninteliai paukščiai, kurie maisto paieškai naudoja uoslę. Įbedę snapelius į žemę uostinėdami ieško kirminų ir vabzdžių.

Velykų saloje maždaug prieš tūkstantį metų buvo pastatytos milžiniškos statulos. Salos gyventojai tikėjo magiška jų galia.

Velykų salos skulptūros.

JI

VANUATU

FIDŽIS

NAUJOJI KALEDONIJA

FIDŽIO JŪRA

geizeriai

Rotorua šventovė

akmens anglis

NAUJOJI ZELANDIJA

kviečiai

Australija kartu su šiaurinėje Ramiojo vandenyno dalyje esančiomis salomis sudaro atskirą pasaulio dalį, vadinamą **Australija ir Okeanija**. Okeanijos salose yra per 20 valstybių. **AUSTRALIJOS** žemyne yra tik viena valstybė – Australija. Didesnę šios šalies gyventojų dalį sudaro persikėlėliai iš Europos, daugiausia iš Didžiosios Britanijos. Australijos gyventojai kalba angliškai ir rengiasi taip pat kaip mes. Čiabuvių – aborigenų Australijoje yra nedaug. Jie nešioja tradicinį apdarą, kalba sava kalba ir laikosi tradicijų.

Aborigenai.

ARKTIS

Arktis – tai milžiniškas žemės rutulio plotas, išsidėstęs aplink šiaurės ašigalį. Arktis nėra atskiras žemynas. Ji apima Arkties vandenyną su visomis jame esančiomis salomis bei šiaurinius Eurazijos ir Šiaurės Amerikos žemynų pakraščius. Augmenijos pasaulis čia yra labai skurdus: daugiausia samanos ir kerpės, nedaug rūšių gėlių ir žolių. Medžiai ten neauga iš viso.

Lenkų poliarinė stotis Špicbergene.

Antarktidoje ir Arktyje tyrimus atlieka mokslininkai iš daugelio pasaulio šalių.

Arkties peizažas.

PATI...

Aukščiausia Arkties viršukalnė – **GUNBJORNAS** (3700 m.). Antarktidos – **MAUNT VINSONAS** (5140 m).

Ledkalnis.

Šiaurės ašigalis yra vidurinėje Arkties vandenyno dalyje, kuri yra sukaustyta amžinojo įšalo. Iš Arkties gyventojų labiausiai žinomi **eskimai**. Senais laikais jie mito beveik vien tik sumedžiotų ruonių mėsa. Gyveno eskimai trobelėse (iglus), pastatytose iš ledo, o keliavo pasikinkę šunis. Šiandien eskimai gyvena šiuolaikiškuose namuose ir turi specialias sniegui pritaikytas benzinu varomas transporto priemones.

ANTARKTIDA

Antarktida – tai žemynas, išsidėstęs aplink pietų ašigalį. Tai tikra ledo dykvietė. Tik pačiuose ledo nesukaustytuose žemyno pakraščiuose auga kerpės, samanos ir keletas rūšių žolinių augalų. Kadangi sausumos augmenija itin skurdi, maisto gyvūnai priversti ieškotis vandenyje. Ruoniai, pingvinai ir paukščiai minta žuvimi ir kitais vandens gyviais. Antarktida – vienintelis žmonių neapgyventas pasaulio žemynas.

albatrosas
jūrų dramblys
VEDELIO JŪRA
poliarinis ryklys
auksaplaukis pingvinas
BELINGZHAUZENO JŪRA
albatrosas
krabaėdis ruonis
jūros leopardas
Maunt Vinsonas
AMUNDSENO JŪRA
kiras
Pietų ašigalis
ANTARKTIDA
albatrosas
ROSO JŪRA
mėlynasis banginis
Adelės pingvinas
Vedelio ruonis
magnetinis pietų polius

AR ŽINOTE, KAD...

Šiaurės ašigalis – tai pats šiauriausias žemės rutulio taškas, o pats piečiausias taškas – pietų ašigalis.

Imperatoriškasis pingvinas.

Ruonis.

Europa

Albanija

Andora

Austrija

Baltarusija

Belgija

Bosnija ir Hercegovina

Bulgarija

Kroatija

Čekija

Danija

Estija

Suomija

Prancūzija

Vokietija

Graikija

Vengrija

Islandija

Airija

Italija

Latvija

Lichtenšteinas

Lietuva

Liuksemburgas

Makedonija

Malta

Moldova

Monakas

Olandija

Norvegija

Lenkija

Portugalija

Rumunija

Rusija

San Marinas

Slovakija

Slovėnija

Ispanija

Švedija

Šveicarija

Ukraina

Didžioji britanija

Vatikanas

Jugoslavija

Azija

Afganistanas

Armėnija

Azerbaidžanas

Bahreinas

Bangladešas

Butanas

Brunėjus

Kambodža

Kinija

Kipras

Indija

Indonezija

Iranas

Irakas

Izraelis

Japonija

Jordanija

Kazachstanas

Kuveitas

Kirgizija

Laosas

Libanas

Malaizija

Maldyvai

Mongolija

Birma

Nepalas

Pietų Korėja

Omanas

Pakistanas

Palestina

Filipinai

Kataras

Saudo Arabija

Singapūras

Šiaurės Korėja

Šri Lanka

Sirija

Taivanas

Tadžikistanas

Tailandas

Turkija

Turkmėnistanas

Jungtiniai Arabų Emyratai

Uzbekistanas

Vietnamas

Jemenas

Afrika

Alžyras

Angola

Beninas

Botsvana

Burkina Fasas

Burundis

Kamerūnas

Žaliojo Kyšulio Salos

Centrinės Afrikos Respublika

Čadas

Komorai

Kongas

Demokratinė Kongo Respublika

Džibutis

Egiptas

Pusiaujo Gvinėja

Eritrėja

Etiopija

Gabonas

Gambija

Gana

Gvinėja Bisau

Gvinėja

Dramblio Kaulo Krantas

Kenija

Lesotas

Liberija

Libija

Madagaskaras

Malavis

Malis

Mauritanija

Mauricijus

Marokas

Mozambikas

Namibija

Nigeris

Nigerija

Ruanda

San Tomė ir Prinsipė

Senegalas

Seišeliai

Siera Leonė

Somalis

Pietų Afrikos Respublika

Sudanas

Svazilandas

Tanzanija

Togas

Tunisas

Uganda

Zambija

Zimbabvė

Pietų Amerika

Kanada

Jungtinės Amerikos Valstijos

Panama

Meksika

Bahamos

Haitis

Belizas

Nikaragva

Dominikos Respublika

Trinidadas ir Tobagas

Sent Kristoferis ir Nevis

Dominika

Sent Vinsentas ir Grenadinai

Grenada

Hondūras

Gvatemala

Kosta Rika

Sent Lusija

Salvadoras

Antigva ir Barbuda

Kuba

Jamaika

Puerto Rikas

Pietų Amerika

Gajana

Venesuela

Peru

Brazilija

Paragvajus

Ekvadoras

Urugvajus

Argentina

Čilė

Kolumbija

Bolivija

Surinamas

Australija ir Okeanija

Australija

Fidžis

Kiribatis

Maršalo Salos

Mikronezija

Nauru

Naujoji Zelandija

Palau

Papua ir Naujoji Gvinėja

Samoa

Saliamono Salos

Tonga

Tuvalu

Vanuatu

BOLEKAS IR LIOLEKAS

PASAULIO ATLASAS

Kelionė aplink pasaulį drauge su populiaraus serialo herojais.

Suprantamas tekstas su paaiškinimais, papildytas puikiomis žymiausių ir įdomiausių pasaulio vietų fotografijomis.

Pasaulio dalių žemėlapiai su būdingiausių gyvūnų bei augalų paveikslėliais.

Piešinėliais pažymėti svarbiausi vietovių verslai, naudingosios iškasenos bei žymiausi gamtos ir architektūros paminklai.

ISBN 9986-617-64-2

mūsų knyga